

Електронна бібліотека видань історичного факультету Харківського університету

Ручинська О. А. Про сучасний підхід до викладання курсу // Методичний вісник історичного факультету № 2. – Харків: Консум, 2003. – С. 74 – 78.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт історичного факультету.

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, Харків, пл. Свободи, 4,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
історичний факультет. **E-mail:** istfac@univer.kharkov.ua

©Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; історичний факультет

©Автор статті

©Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництво

©Ідея та створення електронної бібліотеки – А. М. Домановський; А. О. Баскакова

ПРО СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «АНТИЧНА КУЛЬТУРА»

Спеціальний курс «Антична культура» входить до складу курсів, які становлять фундаментальну основу вивчення всесвітньої історії на гуманітарних факультетах вузів. В ньому розглядається походження, найважливіші досягнення, специфіка античної культури в цілому та в її історичних модифікаціях — в межах історії Стародавньої Греції та Риму, тобто античної історії. Предметом вивчення є історія культури, що склалася в античну епоху, і яка займає особливе місце в тому надбанні, на яке спирається подальша історія людства в цілому, в особливості народів Європи, та в багатьох відношеннях і народів Близького та Середнього Сходу. В різних сферах античної культури, за весь період її існування з середини III тис. до н.е. до середини I тис. н.е., була закладена та матеріальна і духовна база, яка сформувала сучасну цивілізацію. Нажаль викладанню цієї дисципліни не приділяється потрібної уваги, в наслідок ми маємо елементарну «історичну та культурологічну безграмотність» не тільки у питаннях, пов'язаних із стародавньою історією, а, насамперед, з історією сучасної Європейської цивілізації, яка своїм корінням уходить в античну епоху.

Курс «Антична культура» повинен надати студентам цілісне, більш систематизоване та поглиблене, ніж у загальноісторичних курсах, уявлення про особливості, взаємозв'язок різноманітних проявів та факторів культури Стародавньої Греції та Риму як про один з феноменів загальнолюдської цивілізації.

Необхідність теоретичного осмислення культури Стародавньої Греції та Риму зумовило звернення до найважливіших концепцій античної культури, а також до аналізу форм історичного простору та часу.

У викладанні курсу «Антична культура» важливо використовувати міжпредметні зв'язки. Наприклад, для розуміння ціннісних підстав життя стародавніх греків та їх світосприйняття слід звернутися до філософських текстів, грецької драми, античної лірики, археологічних свідощів, лінгвістичних даних.

Розумінню античної культури заважають стереотипи сприйняття, суб'єктивні критерії, які нерідко пов'язані з ідеал

зованими уявленнями про культуру та ідеалами християнської релігії. Для формування більш адекватних критеріїв оцінки античної культури студенти можуть готувати доповіді, реферати, есе, твори, питання, вікторини, тести. Такі завдання дозволять студентам не тільки використати свої знання з курсу «Антична культура», але й показати елементи особистої інтерпретації культурних явищ. В результаті проявляється особисте сприйняття культури, і студенти можуть продемонструвати свою індивідуальність.

» Таким чином, викладання курсу «Антична культура» спрямоване на те, щоб представити цю складну культуру цілісною, у нерозривному зв'язку з іншими історичними дисциплінами.

» Слід зазначити, що традиційно курси, пов'язані з викладанням історії культури подаються лінійно, в однаковій логічній та хронологічній послідовності, а також у відриві від інших гуманітарних дисциплін. Знання про античну цивілізацію різко відірвані від знань про сучасне суспільство та його культуру. Внаслідок студентам складно встановити прості паралелі між досягненнями давнини та сучасним життям цих досягнень — писемність, етичні ідеї, твори мистецтва. Курс «Антична культура» не повторює матеріал «Історії стародавньої Греції та Риму», але багато в чому спирається на фундаментальні знання, отримані в цьому лекційному курсі. Разом з тим, знання студентів значно поширюються за рахунок залучення нового матеріалу, що створює базу для подальшого сприйняття середньовічної історії та культури, та дозволяє виявити основні цивілізаційні засади, закладені античним суспільством, у сучасній історії. Слід відзначити, що в античній цивілізації, мабуть, не знайдеться нічого, що не знайшло б відображення у подальшій історії та системі культурних цінностей. Всі ті проблеми, що тривожать нас сьогодні: екологія, регулювання народженості та емансипація жінок, політична корупція та моральне розбещення, конфлікт релігії та науки, боротьба між демократією та диктатурою, між Сходом та Заходом, — будоражили свого часу життя Стародавньої Греції та Риму.

Для найбільш плідного сприйняття історії античної культури представляється необхідним приділити особливу увагу наступним ключовим моментам. Перш за все, слід відзначити, що складну та багатопланову античну культуру потрібно розглядати не тільки в хронологічно-послідовному ритмі її підвищення і падіння, але

й в багатстві та різноманітті її складових елементів. Слід також показати наступність і взаємні впливи, переваги і смаки, властиві чий іншій епохі, та їх прояви в різних галузях культури Стародавньої Греції та Риму. Крім того, головну увагу належить приділяти таким аспектам культури, які мали найважливіше значення для кожної людини античної епохи і, які в найбільшій мірі відображають особливості її світосприйняття. Таким чином для повного розуміння суті предмету треба використовувати широке розуміння культури. Крім традиційних сфер, таких як філософія, інші науки, мистецтво в програму курсу потрібно включити також релігію та світогляд, міста і міське життя, суспільні свята і мораль, виховання та освіту і т. інш. Все це дозволяє встановити картину, яка відображає умови виникнення та розвитку визначної культури, яку Античність заповіла усьому людству. Виявити причини її феномену, визначити місце її значення в культурній спадщині сучасності.

Найбільш доцільним представляється весь матеріал курсу розглядати у 6 розділах по тематичному принципу, у серед яких різні аспекти історії культури Стародавньої Греції та Риму слід відобразити в динаміці їх історичного розвитку.

У вступі потрібно розкрити поняття «культура» у світовій історії, відобразити найбільш суттєві риси, які єднають античну і сучасну цивілізації, окреслити особливості та періоди розвитку культури Стародавньої Греції та Риму, зауважити на складних методологічних дискусіях щодо вивчення античної культури, розкрити принципи класифікації джерел, продемонструвати специфіку стародавніх історичних, літературних, релігійних, філософських творів, написів грецькою та латинською мовами, нумізматичних даних, археологічних матеріалів.

В першому розділі необхідно визначити умови формування античної культури, серед яких важливе місце займають географічні та палеоекологічні ситуації, особливості геополітичного розвитку грецьких полісів та римської держави, демографічна ситуація, окреслення найбільш суттєвих рис греко-римського етносу, особливостей соціального середовища в Греції та Римі.

В другому розділі важливе місце приділяється проблемі виникнення міст, особливостям містобудування в Греції та Римі, системам міського благоустрою, а також специфіці повсякденного життя в античних містах як фактора, який прискорює

економічний та культурний прогрес, визвав до життя особливі форми соціальних відносин. Етичні уявлення, коли мораль була головним засобом регулювання відносин між людьми, ставили перед людиною задачу глибокого морального удосконалювання. Ця тенденція знайшла широке відображення у грецькій та римській системах виховання і освіти. Важливим моментом є висвітлення особливостей побуту населення Стародавньої Греції та Риму, що дозволяє виявити так званий культурний менталітет — світосприйняття, світорозуміння античної епохи.

Третій розділ присвячено художній культурі античності. Архітектура, скульптура, живопис, прикладне мистецтво (торевтика, ювелірне мистецтво, гліптика, вироби з скла, кістки та рогу) античного суспільства у багатьох відношеннях надали класичних зразків і, таким чином, увійшли в сучасну культуру. Особливої уваги потребує мусична культура Стародавньої Греції та Риму: література, музика, театр. Саме в античний період було створено такі літературні жанри як роман, хвалебні вірші, детально розроблено теорію музичних ладів, систему театральних постановок — трагедія, комедія, драма сатирів, римські міми та пантоміми. Все це складало одну з найважливіших частин суспільного життя античного світу.

У четвертому розділі розглядаються ідеологічні погляди античної епохи. Грецька та римська система цінностей в духовній сфері, значення міфотворчості. Антропоморфізація та зооморфізація релігії Стародавньої Греції та Риму. Унікальність однієї із складових частин античної релігії, та явище синкретизму. Значення релігійних свят, містерій. Розповсюдження вищих окультизму та забобонів. Зумовленість розглядання античної релігії, як релігії бачення та дії, а не єдиного вчення. Особливості поглядів на потойбічне життя. Передумови поширення ідей християнства.

В п'ятому розділі, присвяченому досягненням античної науки у гуманітарній, точній та природничій сферах, особливу увагу треба звернути на те, що багато теоретичних та науково-практичних знань сучасної цивілізації було закладено саме в античну епоху. Відображаючи особливості античної науки, слід окреслити теоретичні здобутки греків в галузі філософії, історії, географії, математики, астрономії та інших наук, і суто практичний підхід до використання наукових знань та винаходів

з боку римлян (державотворення, юриспруденція, будівництво та архітектура, побут).

Шостий розділ присвячено визначенню культурного типу античної епохи. Узагальнюючи риси античної культури, слід відобразити грецькі і римські уявлення про мікрокосм і макрокосм. Підкреслити механізми, які сприяли розвитку суспільства та його культури в період античності, насамперед, значення суспільної думки як регулятора поведінки людини. Відзначити парадокси античної епохи: енергію новаторства та стійкість традицій, винятковий прогрес окремих форм культури і занепад інших, успіхи раціоналістичної думки та тягу до ірраціоналізму, а також інтегральний елемент життя античного суспільства — чоловіча любов і дружба. Виділити поліетнічність та гетерогенність античної культури. Підкреслити наявність ідеї соціальності у греків та життєстверджуючий початок і світосприйняття, і ідею державності у римлян та утилітаризм і світосприйняття.

Необхідно підкреслити, що курс «Антична культура» потребує широкого використання технічних засобів, що сприяє складанню яскравих образів, розвитку уміння розуміти та аналізувати художні достоїнства та особливості творів античного мистецтва.

У підсумку слід зазначити, що, виходячи з потреб сучасної епохи та сучасного стану розвитку історичної науки, є наявна необхідність читання окремого курсу «Антична культура» на історичному факультеті. Для підвищення рівня знань студентів потрібно поряд із вивченням латинської мови, розширити вивчення давньогрецької мови. Це надасть можливість звертатися безпосередньо до оригінальних творів античних авторів. Слід більше використовувати сучасні технічні засоби та засоби комунікації, насамперед глобальну комп'ютерну мережу Інтернет, підготувати електронні посібники, збірки текстів, тестові програми. Створити електронний каталог пам'яток мистецтва та матеріальної культури античної епохи. Крім того, можливо, необхідно проводити такі спеціальні курси не лише у ВУЗах, а й в старших класах середньої школи. Це надасть можливість старшокласникам доповнити фактографічні описи античної історії і культури, які вони придбали у молодших класах, теоретичним узагальненням на рівні цивілізаційного підходу. Таким чином, це більше підготує їх до сприйняття вузівської навчальної програми.